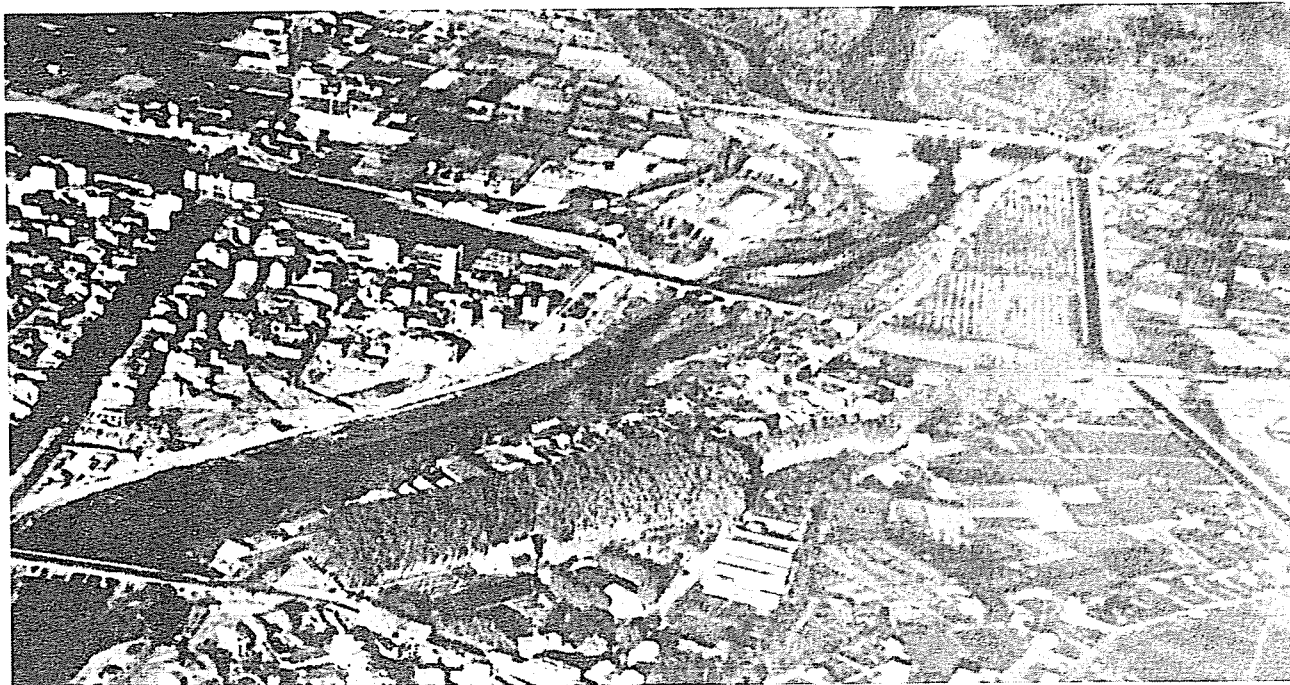

COMPRENDRE LA HISTÒRIA DE LLEIDA

(Reflexió sobre «Les crisis històriques» de Josep Lladonosa)

per ENRIC VICEDO i RIUS

Ara fa vint anys que Josep Lladonosa publicava «Les crisis històriques», on s'analitzava l'impacte d'aquestes en el desenvolupament de la ciutat de Lleida al llarg dels segles. Aquest treball, un dels més notables de l'autor, es publicava en uns moments de recuperació econòmica a Lleida i a Catalunya i amb una dictadura feixista que no estava disposada a desaparèixer. La reflexió col·lectiva «Lleida: problema i realitat» —on s'inclou «Les crisis...»— palesava àmplies problemàtiques referides a Lleida i que calia resoldre en el futur. El treball de Josep Lladonosa contribuïa a comprendre l'origen de Lleida i es mostrava, amb claredat, que, amb major o menor esforç, la ciutat de Lleida havia sabut superar les crisis que l'afectaren en el passat. Lladonosa reflectia en el text les transformacions de la Lleida d'aquell moment històric, i apuntava una nova recuperació.

El caràcter pioner de les investigacions històriques de Josep Lladonosa no es tradueix en una obra feta de manera superficial. L'obra d'aquest autor, i concretament «Les crisis històriques», mereixen una anàlisi crítica que permeti comprendre des de quina perspectiva analitzà la realitat històrica de la ciutat de Lleida.

Diguem, d'entrada, que l'obra se situa molt lluny de la historiografia positivista que només es preocupa de determinar els fets històrics amb precisió. Lladonosa

va més lluny: intenta a partir dels fets concrets formular les tendències de l'evolució de la societat. Com escriu Vilar, l'historiador ha de saber interrelacionar els esdeveniments puntuals amb els fets de masses (economia, demografia, pensament,...) i els fets institucionals (lleis,...). «Les crisis...» va per aquest camí, apropant-se més a la metodologia de Jaume Vicens Vives —que tant va contribuir a la renovació de la història— que a la perspectiva marxista de Vilar —que tan impuls ha donat a l'estudi de la història de Catalunya—.

Lladonosa, per exemple, a partir dels fets militars de 1707 analitza les repercussions en la configuració urbana: les exigències de l'exèrcit borbònic implicaren l'expulsió dels veïns de la zona alta de les parròquies de Sant Andreu i Sant Joan, els quals crearen el barri del Canyeret. Aquests entrebancs de les noves autoritats implicaren manifestacions populars per exigir vivendes. Aquesta interrelació entre fets concrets i transformacions socials no és infreqüent en l'obra de dit autor. Un altre exemple ens apropa més a la seva metodologia: El règim municipal implantat després de la conquesta de Lleida al segle XII —el Consolat— va caure en mans d'una minoria de veïns —per exemple, mercaders del Llenguadoc—. Aquests prohoms s'hagueren d'enfrontar amb els estaments populars. L'emigració cap a València al segle XIII no és aliena a aquests conflictes socials, que no es resoldran fins la reforma de la Paeria de 1386.

Així mateix, no es presenta una història de Lleida com un conjunt d'etapes inconnexes que estan separades per unes crisis històriques. Lladonosa intenta veure quines tendències es conserven després de les crisis i quines altres desapareixeran. I quan els canvis són prou radicals, s'analitza el significat de la nova situació en relació amb les realitats anteriors.

Quan Lladonosa analitza l'impacte de la repoblació a la ciutat de Lleida, contrasta aquest cas amb el de Balaguer. En aquesta darrera població els immigrants provenien de les zones de muntanya pròximes i fou possible la continuïtat de la societat, donada l'estreta relació que ja existia entre la zona plana i alta de la Noguera. A Lleida, la repoblació es féu amb persones de fora de la zona i, per tant, hi hagué una ruptura de la comunitat anterior. Els moros i els jueus foren marginats de la vida pública del nou municipi.

S'insisteix en el paper de Lleida dins l'evolució global de Catalunya, ja sigui en parlar de la repoblació del segle XII, quan analitza la visió política dels paers durant els segles XIII-XV o bé a l'hora de reflexionar sobre el paper de la «Renaixença» lleidatana. La nostra ciutat, per la seva situació estratègica en els límits occidentals catalans, és una cruïlla on hi afecten els diversos conflictes que han colpit Catalunya —Guerra dels Segadors, invasió napoleònica, guerra civil de 1936, etc.—.

La demografia i l'urbanisme són dos eixos importants de la seva reflexió. La integració d'aquests dos aspectes en l'anàlisi de l'evolució socio-econòmica de la ciutat de Lleida permet delimitar les conjuncions d'expansió i les de crisi. Així mateix es possibilita la formulació de les tendències duradores: per exemple, aragonesos, aranesos i altribagorçans han tingut una tendència multiseccular de desplaçament cap a Lleida.

Com s'ha vist a través d'alguns exemples, «Les crisis...» es refereixen, també, a les qüestions de caràcter social. S'analitzen, també, les oligarquies dominants i els canvis que es produeixen en aquestes.

La referència a la Lleida actual —la dels seixanta— mostra un altre element de l'aportació de l'autor: és possible —i cal fer-ho— reflexionar i analitzar el present. En aquest sentit, «Les crisis...» no finalitzen amb la Segona República.

Aquesta pràctica històrica ha permès elaborar una interpretació general de la història de Lleida que giren entorn de les següents realitats:

1) La història de Lleida és com una capsa de ressonància dels conflictes i les transformacions de Catalunya.

2) La ciutat de Lleida ha tingut i té una orientació cap al mar, però sense oblidar els estrets lligams amb el Pirineu i la Catalunya sota administració aragonesa.

3) Les crisis històriques són un entrebanc per al desenvolupament de Lleida. Les successives recuperacions no signifiquen tornar al punt de partida sinó que impliquen una dinàmica i unes característiques pròpies.

4) Lleida ha estat una zona cruïlla de diversos po-

bles. Aquests no són aliens a la configuració del caràcter lleidatà.

«Les crisis històriques» constitueix un treball de síntesi i de reflexió molt considerable. Aquesta valoració és aplicable al conjunt de l'obra de Josep Lladonosa. Sí, com reflexionava Joan Reglà, la història analitza el passat per tal d'entendre el present, i, en base a aquesta comprensió, poder construir el futur; i si aquesta pràctica històrica es fa en base a les inquietuds de cada present, i, per tant, cada generació reescriu la seva història, en el moment actual, quines qüestions poden considerar-se per tal d'aprofundir en el coneixement de la història de les terres de Ponent? Tot seguit s'exposaren algunes problemàtiques a considerar en la investigació històrica, i s'observarà que la reflexió que s'inclou a «Les crisis històriques» no les ha menystingudes. Sortosament comença a consolidar-se un col·lectiu de joves historiadors de les terres de Ponent que acompanya Josep Lladonosa en aquesta tasca col·lectiva que és la pràctica històrica.

S'accepta generalment que a les terres de Lleida les dimensions ha estat sempre força reduïdes: absència de latifundis, capitals minsos, predomini de la petita pagesia, etc. Aquesta apreciació que en termes generals sembla força correcta, no pot interpretar-se com si no haguessin existit profundes diferències entre els diversos grups socials. Si així ho féssim, com explicar les tensions socials que Josep Lladonosa ha mostrat per diversos moments de la nostra història? Aquestes crisis que es van produint al llarg dels segles, no havien de possibilitar l'acumulació de riquesa per part d'algun grup social? Com és força conegut, la guerra empobreix la majoria mentre enriqueix una minoria. Una major comprensió de la nostra història exigeix un coneixement profund de l'estructura de classes en els diversos moments, així com el repartiment de la renda que, a les terres de Lleida, prové, principalment, de l'agricultura. L'estudi de l'endeutament contribuirà, també, a la comprensió de l'impacte de les crisis, de les tensions socials, de les diferències en les condicions de vida dels lleidatans.

Lleida, com mostra Lladonosa, està plenament integrada en el desenvolupament català. Caldrà, en conseqüència, comprendre millor el paper que en cada moment les terres de Lleida han jugat dins Catalunya. L'anàlisi de les migracions, de la producció i dels intercanvis comercials al llarg del temps és imprescindible per aconseguir-ho.

L'aportació cultural lleidatana, tan important a través de l'antic Estudi General, ha de ser un element fonamental en la interpretació de la història de Lleida. Quan l'Estudi estava en crisi al segle XVI, les manifestacions culturals populars es mantienien? s'enriquien?

Un darrer element de reflexió. Les terres de Lleida no han reeixit pel que fa al desenvolupament industrial. Però l'esforç de la pagesia al llarg del temps per a millorar l'agricultura ha estat considerable i, sovint, en situacions molt difícils. Les terres de Lleida, no han mostrat clarament que la vida industrial no és l'única alternativa de desenvolupament possible?